

ІННОВАЦІЙНА ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

обов'язків; прагнення до побудови власної соціально та фізично здорової сім'ї, а також спрямованість до прояву творчості певним чином характеризує учня як особистість з високим рівнем соціального здоров'я.

Перспективи дослідження. У подальшому планується присвятити увагу висвітленню основних проблем формування соціального здоров'я сучасних підлітків.

1. Бабич В.І. Зміст та структура поняття "соціально здоров'я підлітка" / В.І. Бабич // [Електронний ресурс] / В.І. Бабич / Народна освіта: електронне фахове видання. – 2012. – Вип. 1(16). – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vipysku/16/index16.htm>

2. Бабич В.І. Встановлення міжособистісних відносин з молоддю різного віку як важлива складова соціального здоров'я підлітків // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Суценько (голов. ред.) та ін.] – Запоріжжя, 2012. – Вип. 22 (75). – С. 64 – 68.

3. Макаренко А.С. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. Ред. коллегия: В.Н. Столетов (пред.) [и др.]. Т. 2. Под ред. И.А. Каурова (отв. ред.) [и др.]. М., "Педагогика", 1977. – Т. 2. – 320 с.

4. Гончаренко С.У. Проблеми гуманітаризації змісту шкільної освіти / С.У. Гончаренко // Науково-теоретичний та інформаційний журнал академії педагогічних наук України "Педагогіка і психологія". – 1999. – № 4. – С. 17 – 25.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013

УДК 378.091.33 – 027.22

Ірина Чорней, кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ІННОВАЦІЙНА ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

У статті проаналізовано сучасні підходи до розкриття змісту та особливостей інноваційної виховної діяльності учителя. Визначено сутність означеного феномену, структуру, завдання, та функції.

Ключові слова: педагогічна діяльність, виховна діяльність, інноваційна виховна діяльність учителя.

Літ. 7.

Ірина Чорней, кандидат педагогических наук,

ассистент кафедры педагогики и методики начального образования
Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича

ИННОВАЦИОННАЯ ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ

В статье проанализированы современные подходы к раскрытию содержания и особенностей инновационной воспитательной деятельности учителя. Определена сущность указанного феномена, структура, задачи и функции.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, воспитательная деятельность, инновационная воспитательная деятельность учителя.

Iryna Chorney, Ph. D. (Pedagogic)

Assistant of Pedagogic and Methods of Primary Education Department
Chernivtsy National University by Y. Fedkovych

INNOVATION EDUCATIONAL ACTIVITIES OF TEACHER: CONCEPTUAL FOUNDATIONS

The article analyzes the current approaches to disclosure of the content and features innovative educational activities of teachers. The essence of the above mentioned phenomenon, structure, tasks and functions.

Keywords: pedagogical activities, educational activities, innovative educational activities of teacher.

Постановка проблеми. В умовах сучасної модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної діяльності вчителя. Учитель сучасної школи має будувати свою діяльність так, щоб "сприяти становленню особистості як творця і проєктувальника життя, гармонізації і гуманізації

стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеями самоцінності дитинства, діалогу, компетентного вибору особистого життєвого шляху" [2, 3], що вимагає реалізації інноваційних підходів до педагогічної діяльності.

Обговорюючи питання інновацій у школі,

неможливо обійти стороною питання про становлення інновацій у виховних системах, адже на часі актуальною постає проблема виховання соціально активної особистості, здатної до сприйняття, продукування і застосування нового.

Вчитель – головна особа в процесі втілення ідей науковців у життєву практику. Важко переоцінити його роль у моральному, соціальному вихованні школяра, адже саме він, як вихователь впливає на формування поглядів учнів та їх поведінку, і тим самим коригує процес формування майбутнього громадянина. Відповідно, учитель-новатор є суб'єктом, носієм інноваційного процесу, оскільки суб'єктивний чинник вирішальний під час і впровадження, і поширення нововведень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню інновацій в освіті присвячені праці К. Ангеловскі, Л. Ващенко, І. Дичківської, Г. Ільяхінської, І. Зязюна, В. Кременя, О. Наїна, І. Підласого, А. Підласого, О. Пехоти, С. Подмазіна, О. Савченко, Н. Юсуфбекової, М. Ярмаченка та інших учених.

Серед учених, які вивчають особливості сучасного виховного процесу, виокремлюємо напрацювання Л. Байбородової, І. Беха, Л. Маленкової, Н. Мельникової, Н. Моревої, Л. Подимової, М. Рожкова, В. Сластьоніна та інших дослідників.

Метою нашого дослідження є аналіз сутності і складових поняття “інноваційна виховна діяльність учителя”.

Вклад основного матеріалу. Діяльність учителя має розгортатися як відкрита педагогічна система, що підлягає постійному вдосконаленню, оновленню та подальшій заміні на іншу педагогічну систему, якісно вищого рівня і, можливо, іншої концептуальної орієнтації, зумовленої соціальними потребами і новітніми досягненнями педагогічних наук. Як уже зазначалося, діяльність учителя початкових класів буде ефективною за умови врахування вимог сучасності, які вимагають здійснення цієї діяльності на основі інноваційного підходу, що і є актуальним для нашого дослідження.

Зауважимо, що єдиного підходу до означення поняття “інноваційна виховна діяльність учителя” на сучасному етапі не існує. Тому за доцільне вважаємо розглянути ключові поняття цього наукового феномену, з позиції психолого-педагогічної науки.

За психологічним словником, “діяльність – це система багатоаспектних і багатопланових предметних взаємодій індивіда з предметною дійсністю, у загальному сенсі, з довкіллям, у

результаті чого й здійснюється виробництво та відтворення суб'єктом матеріальних і духовних цінностей” [6, 132].

Відповідно до сучасного словника з педагогіки, “діяльність – це активна взаємодія з довкіллям, у процесі якої жива істота виступає як суб'єкт, що цілеспрямовано впливає на об'єкт і який таким чином задовольняє свої потреби” [7, 169].

Проблема діяльності стала предметом фундаментальних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Так, загальна її структура описана О. Леонтьєвим, який під діяльністю розумів процес, що спонукається і спрямовується мотивом. Розкриття її діалектики знаходимо у дослідженнях С. Рубінштейна. Насамперед, у діяльності вчений виявив суттєві компоненти та конкретні взаємозв'язки між ними: структура діяльності суб'єкта становить складне співвідношення її різнопланових компонентів (рух – дія – операція – вчинок) у їх взаємозв'язку з метою, мотивами й умовами діяльності.

Успішне виконання будь-якої діяльності, різноманітної й багатогранної, потребує від людини оволодіння необхідними для неї засобами, а також набуття умінь і навичок користуватися ними для досягнення поставленої мети. Одним із різновидів професійної діяльності є педагогічна, яка у сучасному словнику з педагогіки витлумачується як особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих людей, свідомо спрямований на підготовку підростаючого покоління до самостійної діяльності відповідно до економічних, політичних, моральних та естетичних цілей [7, 576].

Важливим напрямом педагогічної діяльності вчителя виступає виховна робота.

Стратегічними орієнтирами сучасного виховання І. Бех визначає: істотну нейтралізацію результатів негативних соціальних впливів через розвиток в особистості школяра рефлексивно-критичного ставлення до них; пошук і використання ефективних психолого-педагогічних засобів і технологій, які забезпечували б виховання у дітей та молоді суспільно значущих соціальних і морально-духовних цінностей як справжніх репрезентантів їхньої особистісної досконалості [1, 722]. На сучасному етапі, наголошує вчений, нам потрібна не просто нова педагогіка виховання, а педагогіка сильного виховного впливу, тобто моральна. Тільки вона спроможна стати міцним теоретичним підґрунтям у виховній діяльності педагога [1, 690].

У концентрованій формі, влучно зазначає І. Бех, зміст виховання виражений системою цілей, оскільки основна його мета – ідеальний вихованець як носій певних цінностей. Предметом уваги

дослідника, зазначає вчений, має бути позиція особистості як система ціннісних ставлень до довкілля і до власного “Я”. Вивчення такої позиції сприяє розкриттю механізмів і умов духовного становлення людини.

Концепція продуктивної виховної діяльності педагога загальноосвітньої та професійної школи, ґрунтовно розроблена О. Дубасенюк, відображає три основних підпростори: структурний, практиологічний (процесуальний) і аксіологічний. Структурний підпростір має такі елементи, як: цілі, суб’єкт, об’єкт, предмет, засоби виховної діяльності. Практиологічний – проходить у такі етапи означеної діяльності: діагностичний, проектувально-цільовий, організаційний, стимулювально-спонукальний, контрольно-оцінний. Аксіологічний – охоплює сукупність інтегральних властивостей педагога – професіоналізм особистості і професіоналізм діяльності, що виступають показником особистісно-діяльнісної сутності діяльності вихователя. Ця концепція слугує базою для вироблення стратегії і тактики організації допрофесійної та професійної підготовки майбутніх педагогів [4, 131].

У дослідженнях учених паралельно живається поняття “виховна діяльність” і “виховна робота”. В контексті розв’язання проблеми нашого дослідження здійснимо уточнення цих понять.

Діяльність вихователя – це не тільки вплив на вихованця, але й пізнання його як особистості, встановлення з ним контакту, проектування його розвитку, організація власної діяльності дитини, вибір педагогічних засобів, методів і багатьох інших дій.

Досліджуючи поняттєвий апарат системи психолого-педагогічної теорії виховної діяльності, О. Дубасенюк стверджує, що виховна діяльність – це “взаємодія педагога-вихователя і вихованців, у процесі якої розв’язується множина виховних задач, спрямованих на самостановлення, саморозвиток, самовиховання юнацтва в особистісному і соціальному аспектах” [4, 103].

У свою чергу “виховна робота” витлумачується як позаурочна діяльність педагогів, спрямована на формування позитивних особистісних якостей вихованців; організація спільної життєдіяльності дорослих і дітей, яка здійснюється педагогічним колективом у цілому та окремим вихователем зокрема з метою створення умов для самовиховання, саморозвитку, самореалізації, самоактуалізації, самоосвіти учнів; педагогічна діяльність, спрямована на організацію виховного середовища й управління різноманітними видами

діяльності вихованців з метою виконання завдань гармонійного розвитку особистості; сукупність послідовних і взаємопов’язаних дій педагога, які спрямовують вплив на учня в рамках реалізації своїх професійних функцій шляхом здійснення послідовних і взаємопов’язаних дій; врахування вчителем особливостей довкілля й активний вплив на нього тощо.

Аналізуючи поняття “виховна робота”, Л. Маленкова цілком обґрунтовано стверджує, що у широкому розумінні – це цілеспрямована діяльність суб’єкта виховання, тобто будь-якого шкільного педагога. У вузькому розумінні, як зауважує дослідниця, виховна робота у шкільній практиці виступає як “довідник”, котрий містить набір визначених “заходів”, розробки найпопулярніших і виправданих організаційних форм. Однак, Л. Маленкова зазначає, що в умовах сучасної школи обмеження розуміння сутності виховної роботи недопустиме, адже ця галузь педагогічної діяльності може досліджуватися й охарактеризуватися на декількох рівнях: філософському, загальнопедагогічному, психологічному тощо, що піднімає виховний процес на високий науковий рівень [5, 111].

Ми оперуємо поняттям “виховна діяльність” і розуміємо його як один із напрямів педагогічної діяльності, який являє собою сукупність методів, прийомів, технологій виховання (їх проектування, планування, реалізацію й аналіз), що передбачає виховний вплив педагога на вихованця (учня) з метою його всебічного формування, розвитку та самореалізації.

Виховати людину, яка живе за сучасними законами глобалізації, є всебічно розвиненою, самостійною, самодостатньою особистістю, керується власними знаннями і переконаннями може тільки інноваційна за сутністю освіта.

Вивчаючи особливості особистісного чинника інноваційної виховної діяльності, Н. Мельникова та Н. Морева дійшли висновку, що інноваційність необхідно розглядати не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість та демократичність освітньої системи. Це означає: відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін; відкритість культурі й суспільству, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв’язання; відкритість свого “Я”, власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу “Я”.

Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку та досягнення власної і суспільної мети. У процесі суб'єкт-суб'єктної виховної взаємодії вчитель впливає на формування особистості школяра, здійснюючи непомітний супровід її саморозвитку.

За сучасним словником з педагогіки інновація педагогічна – нововведення у педагогічну діяльність, зміна у змісті і технології навчання і виховання, які мають за мету підвищення її ефективності [7, 273].

Результатом інноваційних процесів є використання нововведень – як теоретичних, так і практичних. Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання; розробку і впровадження нових та поширення наявних педагогічних систем; розуміння і підтримку педагогічними колективами змін, які мають системний характер і спрямовуються на оновлення всіх компонентів освіти.

На думку І. Дичківської, характерною особливістю інноваційної діяльності в педагогічній сфері є те, що інноваційна діяльність як складний і багатоплановий феномен, своїм змістом охоплює:

- процес взаємодії індивідів, що спрямований на розвиток, перетворення об'єкта й переведення його в якісно новий стан;
- системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів;
- особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на набуття нових знань, технологій, систем [3, 247].

Власне тому інноваційну діяльність розуміємо як впровадження у навчально-виховний процес нововведень, новітніх розробок, педагогічних ініціатив, сучасних технологій, які забезпечують ефективність педагогічної практики.

Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя визначає О. Козлова: філософська, мотиваційна, креативна, рефлексивна, валеологічна і технологічна. Дослідниця наголошує, що всі складові тісно взаємопов'язані, утворюючи єдине ціле, а системоутворюючою є креативна складова.

Модель інноваційної діяльності, яку запропонували В. Сластьонін і Л. Подимова містить структурні (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний) і функціональні (особистісно вмотивована перебудова освітніх програм, застосування нового, формулювання мети й загальних концептуальних підходів, планування експериментальної роботи, прогнозування труднощів, упровадження нового

в педагогічний процес, корекція та оцінка інноваційної діяльності) компоненти, критерії (творче сприйняття нововведень, творча активність, методологічна й технологічна готовність до запровадження нововведень, педагогічне інноваційне мислення, культура спілкування) та рівні (репродуктивний, евристичний, креативний).

Отже, в контексті нашого дослідження інноваційну виховну діяльність учителя початкових класів інтерпретуємо як діяльність, що забезпечує взаємодію дитини з об'єктами довкілля та формує соціально ціннісне ставлення до нього, здатність бути суб'єктом власної діяльності. Об'єктами довкілля можуть виступати реальні люди, обставини, предмети праці, природа, будь-який вид діяльності, з якими взаємодіє вихованець.

Окреслена діяльність – системна, націлена на реалізацію нововведень на основі використання та впровадження нових наукових ідей, знань, підходів або трансформації відомих результатів наукових досліджень і практичних розробок у новий або вдосконалений продукт.

Інноваційна виховна діяльність з молодшими школярами, як і будь-яка педагогічна діяльність, структурно охоплює зовнішні (мета, засоби досягнення, об'єкт впливу, суб'єкт діяльності, результат) і внутрішні (мотивація, зміст, операції) компоненти.

Функціями інноваційної виховної діяльності, як переконують дослідження вчених (Н. Кузьміна, В. Семиченко, В. Сластьонін, І. Харламов, А. Щербаков та ін.), є:

- термінальні, або функції-цілі – пов'язані зі стратегічними напрямками педагогічної діяльності, відображають її сутнісні цілі та завдання (навчальна, виховна, розвивальна, функція життєзабезпечення, соціалізації);
- тактичні, або функції-засоби – сприяють успішній реалізації стратегій, обслуговують усю сукупність стратегічних функцій (інформативна, експресивна, смислоутворювальна, діагностична, індивідуалізаційна, спонукальна, прогностична, культурологічна, психотерапевтична, рекреаційна);
- операціональні, або функції-прийоми – обслуговують кілька функцій-інструментів, хоча в певних межах можуть бути пов'язані з тією чи іншою педагогічною стратегією чи тактикою (функції вимірювання та оцінювання, методична, управлінська, координаційна, функція самоствердження, функція формування).

Завдання інноваційної виховної діяльності полягає у виконанні різноманітних за обсягом видів роботи (чи конкретних заходів), що залежать від змісту нововведення.

Провідною парадигмою інноваційної виховної діяльності виступає особистісно орієнтований підхід, який досліджується такими вченими: І. Бехом, Є. Бондаревською, С. Подмазіним, В. Серіковим та ін. Основою цього підходу є етико-гуманістичний принцип і ціннісна орієнтація; побудова особливого роду педагогічного процесу, орієнтованого на розвиток і саморозвиток особистості учня; методологічний інструментарій, розроблення якого має спиратися на синтез здобутих психологічною та педагогічною наукою закономірностей функціонування та розвитку особистості.

Основними шляхами реалізації означеного виду діяльності є впровадження у практику школи як інноваційних технологій у цілому, так і окремих інноваційних форм, методів, прийомів виховання.

Висновок. Таким чином, незважаючи на актуальність проблеми інноваційності як однієї з пріоритетних у сучасному освітньому просторі, немає чітко визначеної та достатньо розробленої методики аналізу інноваційної виховної роботи вчителя з молодшими школярами.

Подальшого наукового вивчення потребують: інтеграція навчальних і виховних інновацій у початковій ланці освіти, формування готовності

студентів до впровадження інноваційних та інформаційно-комунікативних технологій в індивідуальну виховну роботу з молодшими школярами.

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.

2. Державна програма "Вчитель" // Директор школи. – 2002. – № 23/24 (червень). – С. 3 – 23.

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

4. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: монографія / О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 367 с.

5. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания. Учебник / Л.И. Маленкова. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 480 с.

6. Ребер А. Большой толковый психологический словарь: в 2 т.: пер. с англ. / А. Ребер. – М.: Вече, 2000. – Т.1: А–О. – 592 с.; Т.2: П–Я. – 560 с.

7. Современный словарь по педагогике / сост. Рапацевич Е.С. – Минск.: Современное слово, 2001. – 928 с.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013

Джерела мудрості

Бути добрим – це забути про себе самого, щоб думати за інших.

Бути добрим – це пробачати, пам'ятаючи, що слабкість людська є сильніша від злості.

Бути добрим – це мати милосердя для слабкості інших людей і пам'ятати, що ми не є кращими від інших, навіть в їхніх ситуаціях ми були б, може, ще гірші.

Бути добрим – це закрити очі на прояви невдячності.

Бути добрим – це давати навіть тоді, коли нічого не отримуємо, посміхаючись до тих, які нас не розуміють, навіть недооцінюючи нашої доброти.

Бути добрим – це вчинити зі свого життя дар для інших, навіть лучити з працею кожного дня клопоту ближніх.

Бути добрим – це приглушити біль власного серця і посміхатися завжди.

Бути добрим – це погодитися на те, що чим більше будемо давати, тим більше від нас будуть очікувати.

Бути добрим – це згодитися на те, що не затримуємо нічого для себе, за винятком радості, яка випливає з чистого сумління.

Бути добрим – це визнати у великій простоті, що правдиво добрим є тільки БОГ.

*Мати Тереза
католицька черниця, засновниця доброчинних міст*

